

ДІАГНОСТИКА ПІДГОТОВЛЕНОСТІ УЧНІВ-САКСОФОНІСТІВ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено діагностику стану підготовленості учнів-саксофоністів у закладах позашкільної спеціалізованої освіти; також аналізуються проблеми та можливості удосконалення виконавської підготовки учнів-початківців. Проведено інтерв'ювання професійних музикантів різних духових спеціальностей; викладачів та випускників закладів позашкільної спеціалізованої освіти класу саксофона; визначено рівень і якість професійної підготовки учнів-випускників. Дійшли висновку, що одним із суб'єктивних чинників ефективної ранньої професійної адаптації учнів-саксофоністів є схильність до колективної діяльності, яка визначає інтенсивність, усталеність і тривалість зацікавленості, мотивації, активності, волі до освоєння обраної спеціальності.

Ключові слова: інтерв'ювання, рівень професійної підготовки, учень-саксофоніст, викладач класу саксофона, професійні музиканти.

Сучасні вимоги до випускників установ позашкільної спеціалізованої освіти – дитячих музичних шкіл (ДМШ) та дитячих шкіл мистецтв (ДШМ), а також соціально-економічні реалії зумовлюють необхідність внутрішньо системних змін, розробки та реалізації нових підходів до формування організаційно-методичного та дидактичного змісту початкової професійної музичної підготовки за деякими інструментальними спеціальностями, зокрема саксофона, орієнтованими на колективну виконавську діяльність. На сучасний навчальний процес у класі саксофона негативно впливають суперечності як-от: між вимогами професійних музичних закладів середньої та вищої ланки, а також потенційних роботодавців до професійних можливостей випускника позашкільного спеціалізованого закладу класу саксофона і традиційним набором практичних виконавських компетенцій, які демонструють більшість випускників; між вимогами активної участі в концертній діяльності, в оркестрах і ансамблях, і виявленим різким зниженням інтересу до занять у цій категорії учнів. Виявлені суперечності формують наукову проблему дослідження – відсутність теоретико-проектного та організаційно методичного інструментарію, на підставі якого педагогам-практикам можна було б нейтралізувати вищевказані протиріччя, з першого класу формувати в учнів професійно зорієнтоване мислення, вдосконалити процес і результати початкової підготовки учнів-саксофоністів, основною професійною сферою яких є ансамблево-оркестрове виконавство.

Науково-методичне спадщина в галузі виконавства і навчання на духових інструментах охоплює період з ХІХ в. Європейські музиканти заклали фундамент сучасної теорії, методики і практики виконавства на духових музичних інструментах (Ж. К. Лефевр, Ф. Т. Блатт, Г. Е. Клозе). На сучасному етапі питання змісту та методів навчання гри на духових інструментах досліджували провідні науковці та педагоги: В. Апатський, В. Блажевич, Б. Диков, Г. Орвід,

П. Круль, Г. Марценюк, О. Палаженко, Н. Платонов, С. Розанов, Ю. Усов, А. Федотов, С. Цюлюпа та ін. Водночас питання вдосконалення навчально-виховного процесу в установах позашкільної спеціалізованої освіти на відділеннях духових інструментів, зокрема спеціалізації саксофона, в науково-методичному середовищі раніше не досліджувалося.

Мета статті – висвітлити діагностику стану професійної підготовленості учнів-саксофоністів в установах позашкільної спеціалізованої освіти; проаналізувати проблеми і можливості вдосконалення початкової виконавської підготовки учнів.

З метою отримання достовірної емпіричної інформації з проблем навчання учнів-саксофоністів мибуло використано традиційний соціологічний метод – інтерв'ю, що дозволяє поєднувати можливості анкетування та бесіди. Інтерв'юванням було охоплено 21 викладач саксофона і 45 випускників закладів позашкільної спеціалізованої освіти, які продовжили професійне навчання і практикують концертно-виконавську діяльність. Бесіди проводилися з опорою на задалегідь сформульовані запитання, відповіді на які оброблялися, аналізувалися, систематизувалися і фіксувалися на підготовлених картках. Результати соціологічної роботи з групами респондентів мали, на нашу думку, відобразити проблемні аспекти сучасного навчального процесу в класі саксофона.

Викладачі класу саксофона дитячих музичних шкіл та шкіл мистецтв різних міст України підтвердили припущення про можливе підвищення результатів початкового професійного навчання саксофоністів за рахунок посилення і розширення їхньої ансамблевої підготовки. Було, у свою чергу, виявлено, що більшість викладачів класу саксофона володіють диригентсько-управлінськими і організаційно-комунікативними навичками, мають теоретичні знання з кількох музичних спеціальностей, володіють практичним виконавським досвідом гри на кількох духових

інструментах, клавішних і рідше – на струнних смичкових інструментах.

У процесі інтерв'ювання викладачі продемонстрували широкий музично-культурологічний і науково-методичний кругозір, багатий творчий потенціал, наявність інноваційних ідей. Однак реалізація їхніх професійно-особистісних ресурсів ускладнюється, як виявилось, відсутністю необхідних опорних теоретико-методичних, дидактичних, організаційно-рекомендаційних матеріалів щодо внесення змін до традиційного навчально-виховного процесу в інструментальних класах ДМШ і ДШМ.

Результати інтерв'ювання випускників-саксофоністів можна узагальнити таким чином. Досягнутий у процесі початкового професійного навчання технічний рівень володіння інструментом дозволив переважній більшості респондентів вступити до вищих спеціальних навчальних закладів, однак музиканти постійно стикаються з проблемами через обмежені виконавські та інші професійні можливості.

Для реалізації професійних планів саксофоністу не вистачає вміння вільного творчого самовираження, навичок спільного виконання творів в ансамблі з різними інструментами – духовими, струнними, клавішними. Ці обмеження позбавляють саксофоністів можливості реалізовувати професійно-виконавські, творчі плани і перспективи в освітніх і соціокультурних проєктах, що передбачають участь саксофона.

Практично всі опитані випускники-саксофоністи займалися музично-теоретичною та інструментально-виконавською самоосвітою. З одного боку, це свідчить про високий інтелектуальний і культурний потенціал респондентів; з іншого – констатувати, що студентам доводилося звертатися до початкового освітнього рівня, що мав бути пройденим ще в період навчання у музичному навчальному закладі першого ступеня.

Перешкоди, з якими зустрілися випускники-саксофоністи, наштовхнули їх на думку, що під час початкового професійного навчання їм необхідно було отримати багато додаткових виконавських умінь і навичок, сформувані і розкриті комунікативні, організаторські, творчі здібності, а також розширити репертуарний діапазон, що знаходиться в тісному взаємозв'язку з ансамблевим музикуванням. Отже, інтерв'ювання викладачів саксофона і випускників українських музичних навчальних закладів першого ступеня підтвердило актуальність теми дослідження.

Базою проведення другої частини констатувального експерименту було обрано ДМШ № 27 м. Києва, де процес навчання гри на саксофоні здійснювався традиційними підходами, методикою, формами роботи з учнями.

У процесі спостереження за навчанням у класах саксофона, а також аналізу результатів контрольних перевірок учнів, навчальних планів і програм, було виявлено тенденції, які, на нашу думку, гальмують педагогічний процес у навчальному закладі, а також

перешкоджають досягненню музикантами професійної виконавської майстерності, набуттю універсальних умінь і навичок, розвитку варіативного мислення, творчої ініціативності, необхідних для розширення напрямів професійної діяльності.

Питання організаційно-методичного, технічного, художнього характеру було виявлено відповідно до критеріїв, за якими оцінювалися якості інструментального виконання, ступінь розкриття учнями творчої ініціативності в процесі виконання додаткових завдань у рамках річних іспитів.

Для визначення рівня і якості професійної підготовки учнів-саксофоністів було обрано такі критерії: технічне володіння інструментом; рівень розвитку спеціальних музичних здібностей (темпоритмічного відчуття, звуковисотного слуху); жанрове розмаїття репертуару; художня виразність виконання; навички ансамблевого виконавства; індивідуальність в інтерпретації сольних творів; реалізація творчої ініціативності в процесі колективного виконання.

Критерії та показники дозволили сформулювати думку про професійну компетентність випускників відділення духових інструментів у цілому. Контрольний зріз показав, що експериментальна група набрала 260 балів з 360 максимально можливих, тобто загальна успішність випускників склала 74%. Такий результат можна вважати задовільним. Порівняльний аналіз результатів контрольного зрізу виявив таке:

- 1) жанрова різноманітність репертуару і спектр засобів художньої виразності, що використовують учні на іспиті, зумовлені рівнем технічного володіння інструментом та розвитком спеціальних музичних здібностей;
- 2) інтерпретаційні вміння учнів-саксофоністів не досягають у процесі традиційного навчання високого рівня розвитку, що не залежить від технічної підготовленості та рівня розвитку музичних здібностей учнів, а отже, вимагають цілеспрямованого педагогічного впливу в умовах організації нових видів і форм навчально-виконавської діяльності;
- 3) рівень володіння інструментом має прямий вплив на технічну і художньо-творчу якість виконання в ансамблі; незважаючи на високий рівень загального музичного розвитку всіх учасників експерименту (загальні бали групи за першим і другим критеріями), відсутність розвинених умінь ансамблевого виконавства, навичок колективної творчої співпраці, аналітичних і творчих здібностей істотно занижує підсумкові оцінки випускників;
- 4) аналіз ансамблевого музикування учнів виявив низький рівень прояву творчої ініціативності, що свідчить про необхідність посилення навчального напрямку, що має неабияке значення для подальшого професійно-виконавського становлення музикантів, соціокультурної адаптації, отримання можливості педагогічної реалізації (диригентська та викладацька діяльності).

Порівняльний аналіз результатів контрольного зрізу констатувального експерименту, дозволив дійти висновку щодо змісту навчального процесу, за яким велося спостереження протягом навчального року, і виявити організаційно-методичні моменти, що вимагають вдосконалення і зміни. З учнями-саксофоністами, які брали участь у констатувальному експерименті, проведено інтерв'ю, в ході якого виявлено проблеми, з якими учні зустрілися протягом навчання, а також питання щодо їхнього майбутнього (освітнього, соціального, професійного, творчого).

Результати інтерв'ювання було співвіднесено з результатами контрольних зрізів констатувального експерименту. Їх аналіз показав, що кількість проблем, невдач, страхів, невпевненості прямо пропорційна рівню загального музичного розвитку учнів, сформованості їхніх інструментально-виконавських умінь, професійної готовності в технічному і психологічному аспектах. Чим більше занурений учень у професійно-зорієнтовану діяльність, насичену професійно-значущими формами і видами активності, тим більше високими виявляються у нього професійно-значущі компетенції, рівень умотивованості, освітні успіхи, соціально-комунікативний потенціал.

Учасники констатувального експерименту були опитані також на предмет ставлення до індивідуальної і колективної діяльності – роботи в команді або самостійній ініціативності.

Було опитано 60 музикантів різних духових спеціальностей, чия професійна виконавська діяльність являє ансамблеве і (або) оркестрове музикування, а також 60 музикантів, що займаються виключно сольною концертно-виконавською діяльністю. Умовою участі в цьому опитуванні було чесне визнання опитуваних свого ставлення до обраної форми професійної діяльності.

За результатами анкетування: перевагу, потребу і схильність до колективної професійної виконавської діяльності виявили: 82 оркестрових музиканта і 14 сольних виконавців, які брали участь у колективному музикуванні, охочих відкрити в собі нові якості і здібності, незадоволених поточним соціальним, фінансовим, творчим становищем; перевагу, потребу і схильність до індивідуальної професійної виконавської діяльності виявили: 86 сольних виконавців і 18 оркестрових музикантів, які бажають розкрити індивідуальний талант,

самореалізуватися як незалежна творча особистість, незадоволених поточним соціальним, фінансовим, творчим становищем.

Порівняльний аналіз результатів спостереження за учасниками констатувального експерименту, підсумків проведених опитувань і анкетування дозволив дійти таких висновків:

- 1) більшість виявлених організаційно-методичних, навчально-педагогічних, художньо-виконавських проблем можна вирішити в процесі перегляду основних підходів до навчання, створення умов для здійснення ранньої професійної адаптації учнів-саксофоністів, насичення освітнього процесу професійно значущими формами і засобами навчання;
 - 2) найбільш ефективною формою навчання гри на саксофоні є ансамблеве музикування в рамках спеціально організованого класу навчального ансамблю; практична реалізація ансамблевого музикування має відбивати різноманітність видів інструментальних ансамблів, до складу яких традиційно входить саксофон;
 - 3) організація діяльності спеціально створеного навчального ансамблю дозволить максимально урізноманітнити жанрово-тематичний концертний репертуар; розширення музикознавчої ерудиції та музично-виконавського досвіду, у свою чергу, здатні скласти фундаментальну вичерпну теоретико-практичну базу для формування різноманітних інтерпретаційних здібностей і умінь, вичерпної професійної компетентності;
 - 4) ансамблева підготовка позитивно вплине на оволодіння художньо-виразними засобами гри на саксофоні, удосконалення виконавської техніки учнів, сформує професійно-комунікативні навички, організаторські вміння, буде сприяти розкриттю аналітичних, розумових і творчих здібностей, відкриє перед випускниками музичних навчальних закладів першого ступеня додаткові актуальні професійно-виконавські, освітні, диригентсько-педагогічні перспективи.
- Отже, ансамблеву підготовку розглядаємо як один з ключових чинників формування професійної свідомості, мислення, профорієнтації. Навчання ансамблевого виконавства слід вводити якомога раніше, на етапі освоєння інструменту, входження в навчальний процес, звикання до ролі ансамблевого виконавця на саксофоні, що найчастіше використовується в колективному виконавстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апатський В. М. Навчальний посібник. Актуальні проблеми духового музично-виконавського мистецтва / В. С. Апатський. – Київ, 2013. – 245 с.
2. Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України. Збірник матеріалів IV-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції. Випуск 4. / Упорядник С. Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2012. – 156 с.
3. Палаженко О. П. Деякі аспекти сучасного виконавства на духових інструментах / О. П. Палаженко // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих науковців "Наука, освіта, суспільство очима молодих". Частина 1. Психолого-педагогічний напрям – Рівне: РВВРДГУ, 2011. – С. 84-86.

Ян Янчи,
аспірант,

*Національний педагогічний університету імені М. П. Драгоманова,
ул. Пирогова, 9, Київ, Україна*

ДИАГНОСТИКА ПОДГОТОВЛЕННОСТИ УЧЕНИКОВ-САКСОФОНИСТОВ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ВНЕШКОЛЬНОГО СПЕЦИАЛИЗИРОВАННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Современные требования к выпускникам учреждений внешкольного специализированного образования – детских музыкальных школ (ДМШ) и детских школ искусств (ДШИ), а также социально-экономические реалии обуславливают необходимость внутренне системных изменений, разработки и реализации новых подходов к формированию организационно-методического и дидактического содержания начальной профессиональной музыкальной подготовки по некоторым инструментальным специальностям, в том числе саксофона, ориентированными на коллективную исполнительскую деятельность. Выявленные противоречия формируют научную проблему исследования – отсутствие теоретико-проектного и организационно-методического инструментария, на основании которого педагогам-практикам можно было бы с первого класса формировать у учащихся профессионально ориентированное мышление, усовершенствовать процесс и результаты начальной подготовки учеников-саксофонистов, основой профессиональной сферой которых есть ансамблево-оркестровое исполнительство.

Цель статьи – освещение диагностики состояния подготовленности учеников-саксофонистов в учреждениях внешкольного специализированного образования; также анализируются проблемы и возможности совершенствования начальной исполнительской подготовки учащихся.

Для реализации поставленных задач проведено интервьюирование профессиональных музыкантов различных духовых специальностей; преподавателей и выпускников учреждений внешкольного специализированного образования по классу саксофона; диагностировано уровень и качество профессиональной подготовки учащихся-выпускников по следующим критериям: техническое владение инструментом; уровень развития специальных музыкальных способностей (темпоритмическое ощущение, звуковысотный слух); жанровое разнообразие репертуара; художественная выразительность исполнения; навыки ансамблевого исполнительства; индивидуальность в интерпретации сольных произведений; реализация творческой инициативности в процессе коллективного исполнительства.

Сделан вывод, что одним из субъективных факторов эффективной ранней профессиональной адаптации учащихся-саксофонистов является склонность к коллективной деятельности, которая определяет интенсивность, устойчивость и продолжительность заинтересованности, мотивации, активности, воли к освоению выбранной специальности.

Ключевые слова: интервьюирование, уровень профессиональной подготовки, ученик-саксофонист, преподаватель по классу саксофона, профессиональные музыканты.

Yan Yanchi,

Post-graduate Student of the

*National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov,
9, Pirogova Str., Kiev, Ukraine*

DIAGNOSTICS OF STUDENTS-SAXOPHONISTS' PROFESSIONAL PREPAREDNESS IN INSTITUTIONS OF EXTRA-SCHOOL SPECIALIZED EDUCATION

Modern requirements to graduates of institutions of out-of-school specialized education – children's music schools and children's art schools and socio-economic realities necessitate internally systemic changes, development and implementation of new approaches to the formation of organizational, methodological and didactic content of the primary professional Musical training in some instrumental specialties, including saxophone, focused on collective performance activity. The revealed contradictions form the scientific problem of the research are as follows: the absence of a project-theoretical and organizational-methodological toolkit, on the basis of which practising teachers could form students' professionally oriented thinking from the first form, improve the process and the results of the initial preparation of saxophone students, the basis of their professional sphere being the ensemble and orchestra performance.

The purpose of the article is to highlight the diagnosis of the state of the saxophone students' preparedness in institutions of extracurricular specialized education; some problems and opportunities for improving the initial performance of students are analyzed.

To fulfill the set tasks there was conducted a series of interviews involving professional musicians of various wind professions; teachers and graduates of institutions of extracurricular specialized education in saxophone class; the level and quality of the vocational training of the graduate students was determined by the following criteria: technical possession of the instrument; the development level of special musical abilities (tempo-rhythmic perception, pitch-sound hearing); genre diversity of the repertoire; artistic expressiveness of performance; skills of ensemble performance; individuality in the interpretation of solo works; realization of creative initiative in the process of collective performance.

It is concluded that one of the subjective factors of an effective early professional adaptation of saxophone students is the inclination to collective activity which determines intensity, sustainability and continuance of interest, motivation, activity, the will to master the chosen specialty.

Key words: interviewing, level of professional training, student-saxophonist, saxophone teacher, professional musicians.

Подано до редакції: 1.04.2017 р.

Рекомендовано до друку: 15.04.2017 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Богуш
